227958 ـ اجر صدقه چه هنگام چند برابر می‌شود؟ و آیا صدقه را سریع‌تر بدهد؟

سوال

بهترین راه برای به دست آوردن کامل و چند برابر پاداش صدقه چیست؟ مثلا اگر شخصی بخواهد سی لیره صدقه دهد، آیا بهتر آن است که همه را یک باره صدقه دهد یا توزیعش کند، مثلا به مدت سی روز، هر روز یک لیره صدقه دهد؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

بزرگ شدن و افزایش پاداش صدقه در شرایطی رخ می‌دهد، از جمله:

۱. اگر صدقه پنهانی باشد.

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هفت گروه هستند که خداوند آنها را در سایهٔ خویش قرار می‌دهد، روزی که سایه‌ای نیست جز سایهٔ خودش... و مردی که در نهان صدقه می‌دهد تا دست چپ او نداند دست راستش چه چیزی می‌دهد». (بخاری: ۱۴۲۳).

۲. هنگامی که نیاز فقیر شدید باشد.

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «بهترین اعمال نزد خداوند شادی‌ای است که به مسلمانی هدیه می‌دهی، یا او را از مشکلی رها می‌سازی، یا بدهی‌اش را می‌پردازی، یا گرسنگی‌اش را رفع می‌کنی». (طبرانی: ۱۳۶۴۶). آلبانی آن را حسن دانسته است.

۳. اگر صدقه را هرچه سریع‌تر در هنگام فراهم بودن مال و در زمان سلامتی و پیش از فرا رسیدن مرگ و احتضار بدهد.

پیامبر صلی الله علیه وسلم در پاسخ به این پرسش که «بهترین صدقه کدام است؟» فرمودند: «صدقه‌ای که آن را درحالی بدهی که خود سالم و تندرستی و به مال و ثروت حریص و علاقمندی و از فقر می ترسی و به مال و ثروت امیدواری؛ نه اینکه آنقدر در صدقه دادن درنگ کنی تا جانت به گلو برسد (در حال مرگ باشی) و آنگاه بگویی: این مال فلانی باشد و آن، از آنِ فلانی. در حالی که دیگر آن مال از فلانی (وارثان) توست». (بخاری ۱۴۱۹).

۴. کمک به خویشاوندان، و فضیلت این کار اگر دربارهٔ کسانی باشد که رابطهٔ خود را قطع کرده‌اند، بیشتر می‌شود.

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «بهترین صدقه، کمک به خویشاوندی است که با تو دشمنی دارد». (احمد ۲۳۵۳۰).

۵. ایثار، حتی در شرایط نیاز شخصی، البته اگر کسانی که انفاق و هزینه‌هایشان بر عهدهٔ اوست زیان نبینند، مگر در صورت موافقت آنان.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ [حشر: ۹] (و دیگران را بر خود مقدم می‌دارند، هرچند خودشان نیازمند باشند).

و پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: «همین گناه برای انسان کافی است که غذا [و هزینه‌های] کسی را که مخارجش با اوست، تأمین نکند» به روایت ابوداوود (۱۶۹۲). آللانی آن را حسن دانسته و در صحیح مسلم (۹۹۶) به مانند آن آمده است.

بغوی در «شرح السنة» (۹/۳۴۲) می‌گوید: «در این حدیث بیان شده که مرد نمی‌تواند صدقه دهد و انتظار ثواب داشته باشد مگر با آنچه اضافه بر هزینه‌های خانوادهٔ اوست، زیرا این برایش تبدیل به گناه خواهد شد».

۶. صدقه در زمان‌ها و مکان‌های فاضل، (مانند ماه رمضان).

ابن عباس می‌گوید: «پیامبر صلی الله علیه وسلم سخاوتمندترین مردم بودند، و در رمضان بیش از هر زمان دیگری بخشنده می‌شدند». (بخاری ۶).

۷. اگر صدقه نفع گسترده‌ای برای مسلمانان داشته باشد، مانند انفاق برای جهاد در راه الله.

از ابوأمامه روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: «بهترین صدقه، سایهٔ خیمه‌ای در راه الله است [که به مجاهدی بخشیده شود] و همچنین بخشیدن یک خدمتکار یا سواریِ قوی و توانا [برای جهاد] در راه الله». به رویت ترمذی (۱۶۲۷) و آن را صحیح دانسته است. آلبانی آن را حسن دانسته است.

از پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسیده شد: کدام صدقه بهتر است؟ فرمودند: «آب دادن [به دیگران]» (نسائی ۳۶۶۴) آلبانی آن را حسن دانسته است.

در «فیض القدیر» مناوی (۲/۳۷) آمده است: «طیبی می‌گوید: این صدقه از آنجایی بهتر است که سود آن از نظر پاداش‌های دینی و دنیوی فراگیرتر است...».

۸. انفاق دو چیز از یک نوع (مثلاً دو دینار در راه خدا).

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هر کس یک جفت از یک چیز (مانند دو درهم یا دو اسب یا دو شتر و امثالِ آن) انفاق کند، از دروازه‌های بهشت ندا داده می‌شود: ای بندهٔ الله، این [دروازهٔ] خیر است». (بخاری ۱۸۹۷).

۹. انجام دیگر اعمال خیر همراه با صدقه، مانند روزه و حضور در تشییع جنازه و عیادت بیمار.

پیامبر صلی الله علیه وسلم دربارهٔ این چهار عمل فرمودند: «کسی اینها را یکجا انجام نمی‌دهد مگر آنکه وارد بهشت می‌شود». (مسلم ۱۰۲۸).

۱۰. صدقه از سوی عالمی متقی و آگاه.

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «همانا دنیای برای چهار تن است: بنده‌ای که الله به او مال و علمی عطا کرده پس دربارهٔ آن تقوای پروردگارش را پیشه می‌سازد و پیوند خویشاوندی‌اش را نگه می‌دارد و حق الله را در آن می‌داند، پس او در بهترین جایگاه‌ها است». (ترمذی ۲۳۲۵). آلبانی آن را صحیح دانسته است.

۱۱. انفاق چیزی که انسان آن را دوست دارد.

در «الموسوعة الفقهية الكويتية» (۲۶/ ۳۳۶) آمده است: در صدقه مستحب است که آنچه صدقه داده می‌شود از بهترین اموال صدقه دهنده و محبوب‌ترین آنها نزد او باشد. الله تعالی می‌فرماید: لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ [آل عمران: ۹۲] (هرگز به [منزلت و ثواب] نیکوکاری دست نمی‌یابید مگر آنکه از آنچه دوست دارید انفاق کنید؛ و بی‌تردید، الله به آنچه انفاق می‌کنید داناست).

۱۲. خرج کردن برای خانواده.

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «دیناری که در راه الله (جهاد) هزینه کرده‌ای، و دیناری که برای آزاد کردن برده‌ای هزینه کرده‌ای، و دیناری که به بینوایی صدقه داده‌ای، و دیناری که برای خانواده‌ات خرج کرده‌ای [از میان آن‌ها] آن دیناری اجرش بزرگتر است که برای خانواده‌ات خرج کرده‌ای». به روایت مسلم (۹۹۵).

۱۳. صدقه دادن به آنچه شارع در جایگاهش و وقتش به صراحت به آن امر کرده باشد، مانند قربانی [در وقتش] که انجام خود قربانی بهتر از صدقه دادن پول آن است.

۱۴. اگر صدقه جاریه باشد، یعنی تا پاداش آن تا پس از مرگ ادامه یابد، زیرا چیزی اگر ادامه‌دار و پیوسته باشد، زیاد می‌شود و بزرگ می‌شود. پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: «هرگاه فرزند آدم بمیرد عملش از او قطع می‌شود مگر از

سه راه: صدقۀ جاریه، یا علمی که از آن بهره برده شود، یا فرزند صالحی که برای او دعا کند». به روایت مسلم (۱۶۳۱).

ثانیاً:

بهتر است انسان هرچه سریع‌تر صدقه‌ای را که قصد دارد، بدهد، تا پاداش آن را فوراً دریافت کند. سریع دادن صدقه او را از دو آفت حفظ خواهد کرد:

۱. مرگ ناگهانی که او را از عمل جدا سازد.

۲. از بین رفتن عزیمت و منصرف شدن از انفاق.

حق تعالی می‌فرماید: وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ * أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ [واقعه: ۱۰ـ۱۱] (و پیشگامان که [در نیکی‌ها] سبقت گرفتند * آنان مقرّبان [درگاه الهی] هستند).

پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «اینکه به اندازۀ کوه احد طلا داشته باشم و سه روز بر من بگذرد (و در روایت بخاری: شبی یا سه شب) و دیناری از آن نزدِ من باقی بماند، خوشحالم نمی کند؛ جز مقداری که برای پرداخت بدهی نگه می دارم؛ مگر اینکه بگویم آن را در میان بندگان الله، چنین و چنان و چنان تقسیم کنند» سپس به راهش ادامه داد و فرمود: «کسانی که ثروت بیشتری دارند، روز قیامت [اجر و پاداش و اعمال] کمتری خواهند داشت، مگر کسانی که چنین و چنان از راست و از چپ و از پشت سر بذل و بخشش می کنند و چه کم هستند آنان». (بخاری ۶۴۴۴).

والله اعلم.